

Associació per a la
Recuperació de la
Memòria Històrica
de Mallorca

www.memoriadelesilles.org

Temps de la Memòria

Número 4 / Octubre 2007

Sumari

-Editorial:

- Ha arribat l'hora p.2

-Denúncia:

- Els màrtirs d'Espanya
p.5

-Tribuna oberta:

- Els drets dels morts p.5

- Dignificació de la fosa
del cementiri de Palma
p.3

- Els símbols franquistes:
una qüestió d'opinió? p.4

- Intencionalitat i
planificació de la
repressió franquista p.6

- Quina és per tu la
veritat de les víctimes
de la repressió
franquista? p.8

- Què vol dir equidistar?
p.9

- La novel·la històrica
mallorquina i la
memòria històrica:
Josep Massot i Muntaner i
les infermeres de la Creu
Roja assassinades a
Manacor p.10

Encara queden molts de símbols franquistes als carrers i places de Mallorca.

Editorial

Ha arribat l'hora!

Sols fa més de trenta anys que esperam que un govern democràtic prengui la iniciativa i ens restitueixi allò que ens pertany. Sols fa més de trenta anys que esperam identificar i excavar els indrets on estan enterrats els nostres morts i que se'ns retornin per poder enterrar-los al costat de la resta de família. I en els casos que no sigui possible, volem que es dignifiqui el lloc on estan i s'hi honori la seva memòria. Fa únicament més de tres decennis que esperam que s'eliminïn dels carrers i places de la nostra

terra totes aquelles referències als botxins del règim dictatorial.

Hem tengut més de trenta anys de paciència democràtica, i ara que ha arribat l'hora volem que el govern faci allò que ha de fer. I no amb la boca petita del qui fa les coses a posta de sol o abans de l'estel de l'alba. Nosaltres ja hem sofert massa malifetes a les hores de fosca. No demanam misericòrdia, volem justícia. I la justícia va irremissiblement lligada a la dignitat en les maneres de fer. A nosaltres no ens tremolen gens ni la veu, ni el pols

a l'hora de plantejar les nostres reivindicacions. Sols demanam que als nostres governants tampoc els tremoli el pols a l'hora de fer el que han de fer. La legislatura anterior vàrem haver de sofrir l'ofensa de què el el partit majoritari al Parlament es negassin a reconèixer l'existència de les víctimes de la repressió franquista.

Ara ha arribat l'hora de les víctimes de la repressió franquista. Ha arribat l'hora de la veritat, la justícia i la reparació. I és el que demanam. ■

Crèdits:

Han col·laborat a aquest número:

Antònia Mercadal, Baltasar Moyà, Josep Suárez, Leni Jordà, Manel Suárez, Marçal Isern, Mª Antònia Oliver, Miquel López Crespí, Rosa Maria Mas

Disseny i maquetació:

Blas Guevara

Coordinació:

Joan Vallespir

Temps de la Memòria és el butlletí trimestral de l'ARMHM.

La publicació no es fa responsable de les opinions dels seus col·laboradors.

Per posar-se en contacte amb nosaltres:

tempsdelamemoria@gmail.com

AGENDA DELS PRÒXIMS ACTES DE L'ARMHM.

Homenatge als Presos del Camí i del Castell de Bellver
Motiu: Retre un homenatge a aquells homes que en règim de treballs forçats feren el camí de Bellver i també als qui patiren presó al mateix castell.

Dia: Dissabte 20 d'octubre a partir 12 hores.

Lloc: Primerament es descobrirà una placa i es farà un acte a l'entrada del Bosc de Bellver, on s'inicia el camí que construïren els presos que sofriren treballs forçats. Seguidament es pujarà al Castell i es retrà homenatge al presos al pati interior.

(Aquest programa es provisional en el seu contingut, pel que fa al dia i a l'hora és la que ha facilitat l'Ajuntament de Palma que és qui organitza l'acte amb la col·laboració de Memòria de Mallorca).

Exposició "Porreres 1936-1939, Imatges de la Guerra" a càrrec de Bartomeu Garí i Simó Tortella.

Dia: Divendres 26 d'octubre a partir 18 hores

Lloc: Saló d'actes de l'ajuntament de Porreres

Presentació del llibre "La Guerra Civil a Porreres, desfilades de dia, afusellaments de nit" de l'historiador i membre de MdM Bartomeu Garí

Dia: Diumenge 28 d'octubre a partir 20 hores

Lloc: Saló d'actes de l'ajuntament de Porreres

Dignificació de la fosa del cementiri de Palma.

Per Maria Antònia Oliver,
membre de MdM

Una de les demandes que l'associació va presentar a l'audiència que Aïna Calvo, batllessa de Palma, ens va concedir el passat dia 18 de juliol, va ser la dignificació de la fosa del cementiri de Palma on es troben les restes de les víctimes assassinades per la repressió franquista. Cal recordar que el 18 de juliol fou declarant pel Consell d'Europa, dia internacional contra el franquisme.

A aquesta reunió Memòria de Mallorca demanà que s'identifiqués la fosa i es posés una placa amb el nom de cada una de les víctimes al lloc on foren enterrades. L'acreditació d'aquest fet es faria mitjançant fonts orals o documentals*.

Com molts de vosaltres sabeu, la nostra intenció era que es posessin noves plaques al Bosc de la Memòria. Aquesta iniciativa ha quedat aturada de moment, ja que moltes de las persones que ens ho varen demanar tenen els seus familiars enterrats al cementiri de Ciutat. Això no vol dir que no es faci més endavant, sobre tot pensant en aquelles persones que en aquests moments desconeixem on es troben les seves restes, i també en els familiars de les víctimes que no tenen un ajuntament valent i disposat a començar, i ja es ben hora, un procés de normalització democràtica.

Ja ens hem reunit amb els responsables del cementiri,

acompanyats de la regidora de cultura de Palma, Nanda Ramon. Tenim tant el seu compromís, com el de Aïna Calvo. L'associació agrèix la seva implicació per recuperar una part de la història oblidada de la ciutat de Palma i el procés per començar a reparar al mal que els botxins i repressors franquistes feren a les víctimes i als seus familiars, no sols amb els assassinats dels seus essers estimats, sinó també negant-los el dret a un enterrament digne.

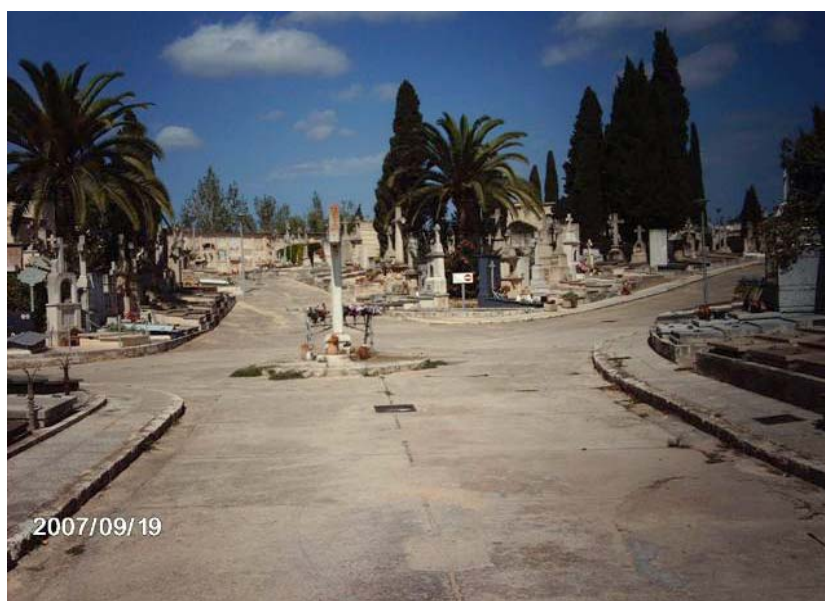
'l'associació farà tot el possible perquè ben aviat sigui una realitat i perquè aquets lloc es converteixi en un espai d'homenatge als que treballaren i lluitaren per la democràcia i la llibertat'

Encara no podem posar una data per la finalització del projecte, en aquest moment estam

en la fase inicial. Podeu estar segurs de que l'associació farà tot el possible perquè ben aviat sigui una realitat i perquè aquets lloc es converteixi en un espai d'homenatge als que treballaren i lluitaren per la democràcia i la llibertat. La història els negà un enterrament digne, però ells no perderen mai la dignitat.

Per raons humanitàries i de justícia social és necessària la dignificació del lloc on foren enterrats i la creació d'un espai físic, on els seus familiars i la societat en general, els pugem recordar amb orgull i públicament.

* L'Associació Memòria de Mallorca està realitzant un estudi al registre civil i al cementiri de Palma, així com també, registrant testimonis. Si teniu informació oral o documental al respecte i ens ho voleu fer arribar seran ben rebuts. Els familiars de les víctimes vos podeu informar a l'associació. ■

Els símbols franquistes: Una qüestió d'opinió?

Per Marçal Isern Ramis,
Vocal de l'Associació Memòria de Mallorca

És una pregunta senzilla, d'aparent fàcil resposta. Però en el fons, és una qüestió difícil de contestar. Pot parèixer fantasiós, quasi irreal si no fos per tot el que representen aquets símbols. La simbologia franquista ha estat capaç de salvar l'espai temps per plantar-se en ple segle XXI, amb tota la seva càrrega emocional i sentimental, i per que no dir-ho, amb tota la seva càrrega de mort i sofriment. Desgraciadament, i dic desgraciadament, els símbols d'un estat dictatorial, segueixen dividint l'opinió pública d'una democràcia. Grups polí-

tics, entitats socials i entitats especialitzades amb aquets temes, no es posen d'acord sobre que fer amb les restes més visibles del franquisme. Opiniions de tot tipus, tantes com entitats han participat en el recent, i encara no conclòs debat monumental. Uns diuen que representen la història, altres que tenen un valor arquitectònic a preservar, uns altres que son el record de la mort d'uns herois o màrtirs de la religió catòlica i altres pensem que son el testimoni en pedra de la crueltat humana.

L'Associació Memòria de Mallorca ho te clar: Els símbols

Franquistes han de desaparèixer. La perdurabilitat dels monuments, com el dedicat al Creuer "Balears" a Sa Feixina, son testimonis de la victòria d'un grup social que mitjançant l'ús de la força bruta, la violència i el terror, va imposar les seves doctrines sobra la resta de grups socials. Uns grups socials vençuts, però que defensaven la llibertat i la democràcia i la màxima expressió de la voluntat d'un poble lliure, expressada a les urnes. L'Associació Memòria de Mallorca, creu que els símbols Franquistes han de ser desmantellats. Això si, amb una campanya pedagògica i d'informació social, que doni a conèixer les veritables raons, el perquè d'aquesta neteja de les restes del

feixisme a Espanya. La retirada d'aquesta simbologia, seria una prova de la bona voluntat de les forces democràtiques al poder, siguin del color polític que siguin, per donar sortida a les reivindicacions que en temes de MH s'han fet al llarg dels darrers anys.

No podem tolerar, per altra banda, que s'utilitzi un espai públic, i que per tant és de tots, per honorar uns monuments que exalten el feixisme i tot allò contrari als principis democràtics, que han de ser en el futur la base de la construcció d'una societat millor i més justa, en temes històrics. Instam a les institucions i als partits polítics, que deixin de banda les seves diferències i les seves estratègies electoralistes, per trobar una solució que ens permeti gaudir en llibertat dels espais públics, molts d'ells aconseguits a costa de molt de sofriment.

Torn a repetir: No valen excuses arquitectòniques, no valen excuses històriques ni deformacions parcials i interessades de la realitat històrica. Els símbols franquistes han de ser desmantellats, i en casos extrems s'han de conservar els elements més representatius, sempre acuradament identificats i contextualitzats, als espais que la societat designa per preservar la història: Els Museus.

El Franquisme no pot perdurar en el temps. La societat democràtica que es defineix a si mateixa com a tal, no pot permetre aquest atac frontal i visual al nostre valor en comú més preuat: La llibertat i la democràcia. ■

Sí, queden molts símbols franquistes als carrers i places de Mallorca.

Tribuna oberta:

Els drets dels morts

Per Josep Suárez Ferrer

Fa uns trenta anys que ens diuen que estem en un règim democràtic. Jo m'ho vull creure però encara se'm creen certs dubtes en moltes qüestions. Ho dic perquè un règim democràtic es basa principalment en garantir els drets i els deures dels ciutadans. Sense aquesta base poc es pot creure que existeix una democràcia com cal i que es pugui homologar arreu d'un món civilitzat.

Com el títol indica, crec i estic convençut, que els morts tenen drets. Pel que fa a les obligacions, també crec que estan lliurats d'elles ja que no formen part, perquè la vida es així, del cos social, al haver desaparegut de forma física. Però el fet d'haver deixat una herència i una petja al nostre cos social, fa que tinguin uns drets que la societat no els hi pot furta i menys si aquesta societat es proclama democràtica.

Me ve aquesta reflexió, arrel dels milers de persones mallorquines que foren assassinades al començament de la revolta o cop d'Estat contra el Govern elegit democràticament de la República i que encara avui, estan enterrats de manera desconeguda a molts indrets de la nostra illa.

Aquestes persones no eren ni bandolers, ni lluitaven a cap guerra, ni havien fet mal a ningú. Eren

persones que exercien unes tasques per al bé comú i que lluitaven per una societat més democràtica i més justa. Precisament perquè defensaven uns valors i lluitaven contra unes injustícies, els defineixo com a "màrtirs".

Als altres, els anticonstitucionals, no els puc definir amb la mateixa paraula, admetent que entre ells hi varen haver algunes persones que demostraren una conducta heroica.

El què reclam amb aquest escrit és, ni més ni manco, els drets d'aquests màrtirs. I que al ser-los negats es demostra, de forma evident, que a la verdadera democràcia dins la nostra societat, encara li queda molt camí per córrer.

I per acabar, vull dirigir-me a aquells que diuen que cal oblidar i tancar ferides. Els vull dir que aquestes peticions no són altre cosa que un nou insult als familiars, que tenen com un tresor amagat, aquests records i aquestes ferides. I que els fets i els records que estan gravats a foc en els seus esperits, són el motiu perquè avui encara estiguem compromesos amb els ideals i els valors que aquests màrtirs varen viure de manera exemplar. Cal, per tant, fer palès a aquest món tan buit de valors, l'exemple dels nostres màrtirs. ■

Espai de participació per a tots els socis
[tempsdelamemoria@gmail.com]

Denúncia!

L'església Catòlica ja ens té acostumats a l'ús propagandístic dels seus morts. I aquesta vegada amb la "beatificació de 498 màrtirs del siglo XX en Espanya", que moriren els anys 1934, 36 i 37 utilitza aquestes persones per insultar a altres milers de morts que no sols ignora, si no que insulta. Com bé diu l'Evangelí: per les seves obres els coneixereu.

Simbologia franquista present a un dels murs de l'església de Campos.

INTENCIONALITAT I PLANIFICACIÓ DE LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

Manel Suárez i Salvà, *Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca*

Ens podem imaginar què passaria si alguna persona afirmàs que els camps de concentració nazis no varen existir o que la II Guerra Mundial va ser un fet trist però inevitable perquè Hitler havia de salvar el món de l'anarquia que se n'havia apoderat? La condemna seria unànime. Tothom, esglèsia i societat civil, dretes i esquerres, opinarien que es tractava d'un boig perillós a qui calia fer callar. Fins i tot, a alguns països europeus les seves afirmacions serien castigades amb varis anys de presó.

Però, passa el mateix quan es parla de Franco i el seu Cop d'estat? En absolut. Encara avui hem de llegir afirmacions de "psuedo historiadors" que no tenen cap vergonya, ni cap escrúpol, en afirmar que el que va haver de fer Franco fou perquè no li va quedar més remei, que tot va ser culpa de la República Espanyola. D'altres, com Antonio Alemany Dezcallar, fill d'un dels caps de la División Azul (aquell exèrcit espanyol que ens demostra la relació de Franco amb Hitler, ara que també sol ser posada en dubte), es refereix a la recuperació de la memòria història com un exercici de "rencor y revisionismo" feta con "más virulencia dialéctica y con más estupidez histórica" i es queda, com es diu col·loquialment, tan "panxo", instal·lat dins la seva religió feixista i còmplice de la repressió infame, planificada i exhaustiva que varen realitzar els seus predecesors ideològics. Aquest és el contrast, afirmacions que, fetes a altres països, o referides a Hitler, no tro-

barien més que paraules de condemna, aquí, a casa nostra, troben ressó públic a alguns diaris.

Afirma aquest articulista que "*Mallorca, de forma abrumadora, se apuntó al Movimiento, que los mallorquines donaron impresionantes cantidades de oro -podrían no haberlo hecho de no haberse movido por convicciones- para la compra de aviones que defendieran la Isla, que proveyó generosamente de combatientes al bando nacional [...]*", però no es qüestiona com es va produir aquest apuntar-se de manera "abrumadora" al bàndol feixista, ni com es va produir la recaptació d'or ni es demana per la tràgica, violenta i perfectament estructurada i planificada repressió de tots els qui no pensaven com ell.

Així, front a tots aquells "Antonio Alemany", que pensen que la guerra civil va ser culpa de tothom menys dels seus vertaders autors, jo vull afrimar en aquest petit escrit que la rebel·lió militar fou un Cop d'Estat intencionat, una conspiració perfectament planificada per acabar amb el govern legítimament constituït i conformat a partir de la consulta popular, amb sufragi universal, que va donar uns resultats amb els quals no estaven d'acord ni determinats sectors de l'exèrcit, ni les classes dominants del país, ni la dreta, ni l'esglèsia que, amb el seu silenci còmplice, va legitimar els assassinats organitzats, planificats i perfectament executats pels seus braços armats.

"*Se tendrá en cuenta que la acción ha de ser en extremo violenta para reducir lo antes posible al enemigo, que es fuerte y bien organiza-*

do. Desde luego, serán encarcelados todos los directivos de los partidos políticos, sociedades o sindicatos no afectos al movimiento, aplicándoles castigos ejemplares a dichos individuos para estrangular los movimientos de rebeldía o huelgas". El General Mola dictava, amb aquestes paraules, la seva "*Instrucción secreta núm. 1*" el dia 25 de maig de 1936. És el primer testimoni de la planificació del Cop d'Estat, de la repressió posterior i de l'estil, sanguinari i implacable, que havia de tenir l'execució de les seves ordres. Suposo que no és arriscat pensar que, quan aquest general escrivia les seves ordres, aquestes devien ser el resultat de reunions anteriors.

Les directrius de Mola, ideòleg del Cop d'Estat, eren prou clares: es tractava d'elaborar llistes de persones (dirigents o amb capacitat de lideratge) que havien de ser empresonades durant els primers dies del "Movimiento".

Poc dies després del 18 de juliol, una altra vegada Mola va enviar a totes les províncies unes "*Órdenes de urgencia a cargo de la Junta de Gobierno*" que, a Mallorca, va rebre el Marqués de Zayas, a les quals, entre d'altres coses, afirmava:

- *La clausura de todas las Casas del Pueblo socialistas y sindicatos anarquistas, con prisión de todas las Juntas Directivas y agitadores más destacados.*
- *El encarcelamiento de determinadas personalidades, con arreglo a las listas previamente elaboradas y que deben obrar en poder de cada uno de los Gobernadores Militares.*

- *Proporcionar armas a todos quienes apoyaran el golpe de Estado.*
- *En el primer momento y antes de que empiecen a hacerse efectivas las sanciones a que dé lugar el bando del Estado de Guerra, deben consentirse ciertos tumultos a cargo de civiles armados, para que se eliminen determinadas personalidades, se destruyan centros y organismos revolucionarios”.*

Com es pot llegir, ja no només es parlava de fer llistes (*“listas previamente elaboradas”*), de planificar les seves actuacions, sinó que ara ja es tractava d’actuar, d’executar (*“se eliminen determinadas personalidades”*). Ara ho anomenariem “assassinats”.

El mateix Mola, el dia 19 de juliol de 1936 va proclamar l’estat de Guerra a Pamplona ordenant que les accions fossin extremadament violentes i que s’aplicassin càstigs exemplars a totes aquelles persones contingudes dins les llistes prèviament elaborades:

“El restablecimiento de este principio de autoridad, olvidado en los últimos años, exige inexcusablemente que los castigos sean ejemplares, por la seriedad con que se impondrán y la rapidez con que se llevarán a cabo sin titubeos ni vacilaciones”.

Aquest mateix dia, el general va reunir els Batles de Navarra, nomenats per ell mateix, i els va dir:

“Hay que sembrar el terror... Hay que dejar sensación de dominio eliminando sin escrúpulos ni vacilación a todos los que no piensen como nosotros. No puede haber cobardía. Si dudamos un solo instante y no procedemos con la máxima determinación, no venceremos. Cualquiera que sea, abierta o secretamente, defensor del Frente Popular, debe ser fusilado”.

A Mallorca, el general Goded, després de mentir descarada-

ment a Antonio Espina, Governador Civil de les Illes, jurant-li tota la seva lleialtat amb el govern espanyol, proclamava l’Estat de Guerra a les Balears el matí del dia 19 de juliol i feia públic el Ban de Guerra en el qual amenaçava de mort a totes aquelles persones que oferissin la menor resistència al “Movimiento Salvador de España” (segurament, el senyor Alemany oblida aquest petit detall sense importància quan parla de l’adhesió unànime dels mallorquins als rebels feixistes...). Aquest ban, de només 4 articles, afirmava al tercer apartat:

“Resuelto a mantener inflexiblemente mi autoridad y el orden, será pasado por las armas todo aquel que intente, en cualquier forma, de obra o de palabra, hacer la más mínima resistencia al movimiento salvador de España.

Con igual ejemplaridad se castigará el más ligero intento de producir huelgas o sabotajes de cualquier clase y la tenencia de armas, que deben ser entregadas inmediatamente a los cuarteles”

Resulta del tot hipòcrita, i cruel, afirmar que el seu únic objectiu era mantenir l’ordre a les Balears, quan no hi havia hagut cap tipus d’incident, més enllà del protagonitzat pel mateix Goded amb la seva rebel·lió.

Els dirigents colpistes locals, des del primer moment, seguiren els criteris de Mola i Goded i començaren a elaborar les llistes de les persones que començaren, des del primer dia, a ser detingudes i empresonades. Les acusacions no eren necessàries i els judicis tampoc. Centenars de mallorquins i mallorquines foren empresonats, o ni tans sols arribaren a la presó, i posteriorment assassinats a qualsevol vorera del camí sense necessitat de cap tipus d’acusació més enllà de la lliure i interessada interpretació

que, a cada poble o ciutat, es va fer de les directrius dels generals colpistes.

El cop d’estat de Franco i dels seus còmplices va resultar un fracàs absolut que va acabar en una Guerra Civil. A Mallorca, tret d’alguna petita resistència civil, com la de Pollença, algun bombardeig a Palma i l’esperpèntic desembarc de Bayo, ni hi va haver enfortiments armats ni guerra civil. Aquí només va haver-hi una repressió sanguinària, planificada i perfectament executada que va suposar l’assassinats de mil·lers de mallorquins i mallorquines i l’enriquiment d’alguns personatges sense escrúpols que traficaren amb la vida de les persones.

Aquesta primera fase de la repressió planificada va arribar, al menys a Mallorca, fins l’octubre de 1936. A partir d’aquest mes, les primeres llistes de persones “sospitoses” es varen veure incrementades i legalitzades. Així, el dia 22 d’octubre d’aquest any es començaren a publicar al *“Boletín Oficial de la Provincia”* les relacions de totes aquelles persones, poble a poble, sospitoses de pertànyer al Front Popular o ésser-ne simpatitzant. Si es fa un seguiment d’aquesta relació de noms, es podrà comprovar, perfectament, com la majoria d’ells es corresponen amb assassinats, afusellats, empresonats o expropiats.

El mes de març de 1937, aquesta recerca de “sospitosos” encara ara continuava... Així, els ajuntament de l’illa varen rebre una requisitòria judicial (en el cas de Calvià el jutge que la va realitzar va ser Antonio García) reclamant la implicació dels dirigents municipals per completar la relació de les persones que podien estar compreses dins el que establí l’article 5è del Ban del 13 de setembre de

Passa a l’altra pàgina →

1936 i que feia referència a: “... tomar medidas precautorias encaminadas a evitar posibles ocultaciones o desaparición de bienes de aquellas personas que por su actuación fueran lógicamente responsables directos o subsidiarios, por acción o inducción, de daños u perjuicios de todas clases ocasionados directamente o como consecuencia de la oposición al triunfo del movimiento nacional”.

Es tractava, una vegada més, de la relació d'aquelles persones que bé ja estaven empresonades,

bé havien estat assassinades o bé passarien a formar part de qualsevol d'aquests dos grups en dates properes.

Així doncs, podem concloure que els colpistes del 36, militars i civils, mai actuaren de manera improvisada i sense cap tipus de control. Ben al contrari, des del primer dia crearen un règim de terror que va impedir que qualsevol persona reaccionàs contra el seu Movimiento, bé per aturar-los, bé per conservar la seva vida. Les llistes elaborades abans

del cop d'estat, que foren perfeccionades i completades durant els primers mesos, varen permetre l'eliminació física (mort o empresonament) de qualsevol persona que, per les seves possibilitats o capacitats, els pogués fer front i, a la vegada, amb això possibilitaren el domini de tota la població de Mallorca que, atemorida i horroritzada, no va tenir més remei que mostrar, públicament, la seva “fidelitat” i la seva “felicitat” amb el nou règim. ■

Quina és per tu la veritat de les víctimes de la repressió franquista?

Vàrem demanar als nostres socis que tenen correu electrònic que compartissin amb nosaltres la seva visió sobre la veritat de les víctimes de la repressió franquista, per enriquir la perspectiva de cada un de nosaltres. I ens han comentat aquestes coses:

“Para mí la definición de la verdad de las víctimas de la represión franquista tiene un nombre que la define perfectamente: **TERRORISMO DE ESTADO**.”

Cumplió todos los parámetros de la definición, que a mi juicio son:

- Se dirigió desde las más altas instancias del gobierno de la nación.
- Participaron todos los poderes del estado: Poder Ejecutivo, Poder Legislativo y Poder Judicial.
- Con aquiescencia de: Poder Eclesiástico y de la mayor parte del llamado cuarto poder, el de información (Prensa).

Como verás, soy bastante escueto dado que me solicitáis únicamente la definición.

Saludos

Baltasar Moyá Sampol”

“ Aquest és el meu compartir:

Les víctimes de la repressió franquista han estat i són les grans ignorades de la nostra història. Quan es va iniciar la transició els polítics varen mirar cap a un altre costat perquè es volia tallar

amb la continuïtat de una dictadura i elles varen pagar el preu d'un oblit injust.

Ara pareix que hauríem d'ésser capaços -ja no de fer-los justícia, perquè després de 70 anys no hi justícia possible- però sí, de retornar a totes aquelles persones un mínim de dignitat que hom pot exigir pel seu record.

Salut

Rosa Maria Mas”

“Per mi la veritat és un dret i les víctimes del franquisme encara no el tenen. Per això, penso que es fa molt difícil la reconciliació de la que tant ens parlen alguns. Per això, crec que es impossible que es tanquin les ferides de les víctimes.

Avui he sabut que na Margalida Oliver Mas de Porreres, filla de Gaspar Oliver Nicolau, assassinat i desaparegut, va morir fa uns dies a l'edat de 88 anys. Jo la vaig conèixer. Ella va aportar moltes dades desconegudes a les meves investigacions, em va ajudar molt a conèixer una part de la meua història i em va parlar del seu pare. Fou assassinat a Manacor el 16 d'agost de 1936 per ser un home amb principis democràtics. Poca cosa més sabia del seu pare, una víctima més que ha mort sense conèixer la seva pròpia història, sense conèixer la veritat.

Maria Antònia Oliver”

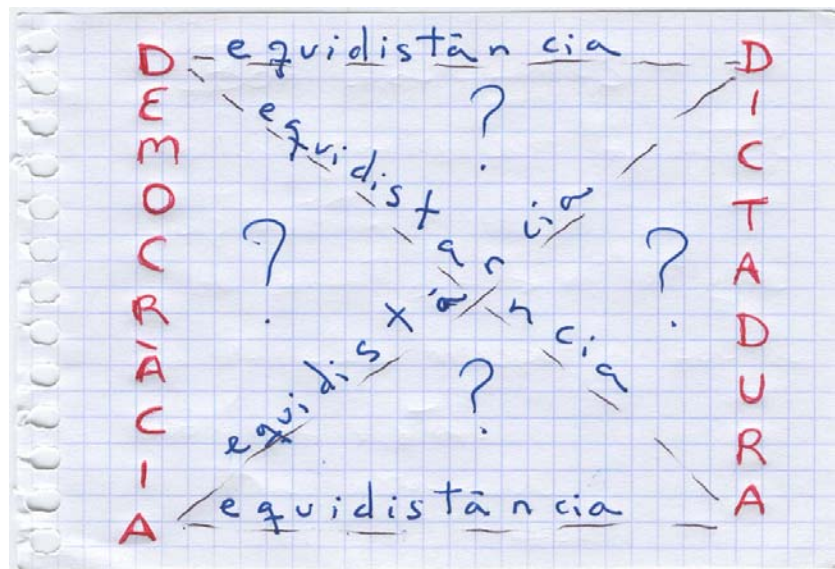
Què vol dir equidistar?

Per Antònia Mercadal Serra, membre de ARMHM

Segons el diccionari això és un verb que significa estar situat o situar a igual distància. No és la meua intenció parlar aquí ni de geometria ni de geografia, però sí d'un període molt dolorós de la nostra història: la guerra civil. I no tant de la guerra en si com de les conseqüències que a hores d'ara encara es deriven d'ella. Avui, quan ja fa trenta anys de la nostra democràcia.

El 14 d'abril de 1931 el poble, exercint el seu dret de votar, va triar com a forma de govern la república. La Segona República Espanyola, govern legal i legítimat per sufragi universal. Però els "descontents" amb aquell resultat de les urnes, varen decidir que les coses no anaven bé, per ells naturalment, i els militars procedents d'Àfrica, recolzats pel poder econòmic varen donar el cop d'estat del 36, fent esclatar la guerra.

D'aquest fet se n'ha escrit per activa i per passiva amb més o manco fortuna i en alguns casos deformant la realitat del que va passar d'una manera insultant. Però la meua reflexió ve motivada per lo que encara hem de sofrir en democràcia, quan les associacions per a la recuperació de la memòria històrica de tots els indrets s'adrecen a les institucions per reclamar el restabliment de la honorabilitat republicana o per recuperar als desapareguts, o també quan es fan debats i tertúlies als mitjans de comunicació ens trobam que alguns partits democràtics i en nom de la democràcia propo-

sen que el que cal fer és reivindicar totes les víctimes. Un exemple proper és l'esmena que ha hagut d'introduir el govern català del tripartit en el projecte de la llei del memorial democràtic en el sentit d'honorar també a les víctimes de la reraguarda republicana a més de les del regim franquista.

Vagi per endavant que totes les morts son tristes i lamentables, però el que es increíble es que encara s'hagi de fer una "classificació sistemàtica" de les víctimes. A totes les guerres n'hi ha de víctimes, i víctimes innocents. I són víctimes de guerra. Víctimes de la repressió només foren unes, els republicans i les republicanes.

Un exemple, li sembla possible a algú avui en dia que a Alemanya quan es fan homenajes a les víctimes del nazisme se n'hagin de fer al mateix temps als nazis morts, que també ni va haver?. Es clar que Alemanya en aquest sentit ha fet una gran catarsi i tant es així que la cancellera

Merkel és capaç, com va fer fa uns pocs mesos, de fotre defora a un militant de la CDU per haver alabat a un jutge militar nazi que havia mort recentment.

'Amb el que he dit fins ara, ni amb la meua actitud, no cerc revenja, però dic no a la equidistància'

Una altra qüestió que em fa ballar el cap és: Per estar a un memorial democràtic, quina democràcia defensaven els franquistes i els que els recolzaven?. I pel que fa a la persecució de religiosos per part dels republicans, s'ha repensat en algun moment la jerarquia catòlica, que donant suport al cop d'estat i als sollevats es posicionaren amb la il·legalitat democràtica. I que n'era responsable de les seves víctimes, i còmplice de les nostres.

Amb el que he dit fins ara, ni amb la meua actitud, no cerc revenja, però dic no a la equidistància. ■

La novel·la històrica mallorquina i la memòria històrica: Josep Massot i Muntaner i les infermeres de la Creu Roja assassinades a Manacor (1936) (i II)

Per Miquel López Crespi, *escriptor*

Ami no m'importava gaire d'on treien el "material" (revistes, llibres...) els meus companys de classe. Però el cert és que, vist amb la perspectiva que donen els anys, vaig poder acumular tota una sèrie de documents ben interessants. Sembla que el pare d'un dels que feien quart amb mi era un dels responsables de diversos saqueigs de biblioteques (la de la Casa del Poble, la d'Emili Darder i, pels llibres que vaig comprar, la de Gabriel Alomar). Molts d'aquests volums pareix que ja no interessaven els propietaris actuals i havien anat a parar a les golfes o als racons més amagats dels despatxos. El cert és que tot allò (revistes, llibres, exemplars originals del diari que publicà Bayo a Punta Amer, La Columna de Balears), anà a parar a les meves mans i serví per a anar iniciant el meu arxiu particular de la resistència anti-feixista a les Illes. Posteriorment, en temps de la meua militància a l'esquerra illenca (OEC primer i PSM posteriorment) serví per enllestir nombrosos articles i per anar preparant xerrades i conferències del tipus més divers. Més endavant encara, a mitjans dels anys vuitanta, vaig emprar molt d'aquest material en les xerrades que damunt el moviment obrer vaig fer a la seu de l'Ateneu Popular "Aurora Picornell".

És evident que mai no vaig deixar de seguir la pista de les infermeres assassinades per la reacció i sempre vaig tenir la intenció de retre un homenatge als antifeixistes del 36 que volgueren alliberar les Illes del feixisme.

'Amb mentida sobre mentida, difamació rere difamació, s'anà bastint la "història" feixista damunt la guerra civil!'

Fa uns anys en tornà a parlar en Llorenç Capellà (que aleshores dirigia el col·leccionable Memòria civil. Mallorca en guerra). Concretament en el número 22 del diumenge 1 de juny de 1986, en un excel·lent article titulat L'Hotel Mediterráneo o "la vie en rose", Llorenç Capellà parla de les orgies que organitzava el "Comte" Rossi, un aventurer italià que cobrí de sang els pobles de Mallorca. L'Hotel Mediterráneo era el cau de tota la gentussa antirepublicana, d'on sortien ordres i voluntaris per a cometre els assassinats en massa que es realitzen en tots els indrets de l'illa. Però era igualment el cau dels saraus, les festes més im-

portants del moment (1936). Grans banquets, balls, disbauxes de tota mena... L'Hotel era l'indret on regnaven -per un dial- les meuques que cada dia necessitava el "Comte Rossi" per a satisfer el seu accentuat masclisme que, pel que sembla, mesclat amb la sang dels innocents, li produïa un segur enervament eròtic. Sexe i sang: aquest era l'ambient de l'Hotel Mediterráneo descrit per Llorenç Capellà a l'article que comentam. Diu l'escriptor: "Així, doncs, toreros, militars i falangistes, convisqueren en bona harmonia sota les llànties profusament il·luminades de l'hotel Mediterráneo, mentre als carrers la fosca sols era foradada pels fars dels cotxes plens d'homes armats que fatalment coincidien en el Camí dels Reis, en el cementiri de Porreres o en el de Son Coletes, i allí assassinaven aquelles persones que consideraven enemigues del nou règim". I més endavant, comentant una anècdota contada pel doctor Deyà (referent a les infermeres fetes presoneres el quatre de setembre), diu: "Avui -contava el doctor Deyà, acabat d'arribar de Manacor- he fet una revisió a les cinc milicianes de Bayo que hem detingut. N'hi ha una que és verge.

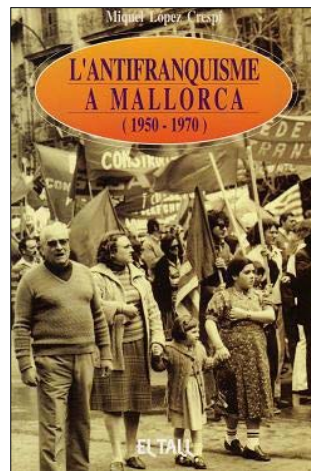
'Les afusellaren'".

Josep Massot i Muntaner explica en el seu article "Dues mexicanes al desembarcament de Bayo" que va ser quan preparava els seus estudis sobre Georges Bernanos quan començà a interessar-se a fons per les cinc infermeres capturades pel feixistes el setembre de 1936. En el número 999 de la revista Perlas y Cuevas ho narra d'aquesta manera: "Georges Bernanos, a Les Grands cimentières sous la lune, fa referència de passada a tres al·lotes d'origen mexicà, presoneres a Mallorca, que 'un pobre religiós' va confessar i que 'considerava sense malícia'. Per aquest motiu, va demanar al 'general italià' que durant els 'quatre' primers mesos de la repressió a Mallorca era 'el primer responsable' de les 'matances' en curs -és a dir Arconovaldo Bonacorsi, conegut per 'conde Rossi' a tota l'illa- que en respectàs la vida. 'Entesos -va respondre el comte que es disposava a posar-se al llit- ho

Portada del llibre de Miquel López Crespi

Portada del llibre de Miquel López Crespi

consultaré amb el coixí, i l'endemà al matí, les féu matar pels seus homes”.

Aquest article de Josep Massot i Muntaner és d'una importància decisiva per arribar a copsar totes les mentides que durant més de seixanta anys va bastir (i basteix encara!) la reacció contra els voluntaris republicans que vengueren a lluitar a Mallorca. Les cinc infermeres, les milicianes membres de diversos col·lectius d'esquerra, varen ser presentades pels “intel·lectuals” del règim feixista (Ferrari Billoch, el mateix Llorenç Villalonga, que tant contribuí amb els seus articles llegits per la ràdio i amb la seva acció pràctica a aguditzar l'odi envers l'esquerra i la cultura catalana) com a simples prostitutes, degenerades sexuals provinents del “barrio xino” barceloní que calia exterminar talment un pagès extermina les rates o els escarabats. Amb mentida sobre mentida, difamació rere difamació, s'anà bastint la “història” feixista damunt la guerra civil!

Josep Massot i Muntaner desmunta d'una manera brillant la falsa història escrita pels “intel·lectuals” del feixisme. Explica en l'article abans esmentat: “Entre les cinc infermeres de l'expedició de Bayo... hi havia dues germanes d'origen mexicà, Daria i Mercè Buxadé i Adroher, filles de Joan Buxadé i Adroher, català de Santa Coloma de Farners, que als vint anys anà a Cuba a fer fortuna i poc després es traslladà a Puebla de Zaragoza (Mèxic), des d'on es casà per poders amb Maria Adroher, natural també de Santa Coloma de Farners... Daria Buxadé era nada a Puebla de Zaragoza el 23 de desembre de 1913, i la seva germana Mercè nasqué al mateix indret el 25 d'abril de 1918”. I concretant encara més, l'historiador afegeix: “En esclatar la guerra civil, Daria i Mercè eren infermeres de la Creu Roja i es presentaren voluntàries per anar a Mallorca, on havien de tenir un tràgic final. Trobam el seu nom moltes vegades al diari d'una miliciana anònima que ha estat publicat diverses vegades -per exemple al meu llibre El desembarcament de Bayo a Mallorca-, i que fou difós a Itàlia precisament pel ‘conde Rossi’, que en tenia una còpia. Aquest diari les anomena ‘Mercedes’ (o ‘Merche’) i ‘Daría’ (a vegades per error, ‘María’), i en parla sempre amb afecte, com unes infermeres abnegades i disposades a tot per ajudar els malalts i els ferits; Daria fins i tot tocava el piano, com la mateixa autora del diari, per entretenir-los”.

Vet aquí com Josep Massot i Muntaner deixa ben clarit qui eren les infermeres violades i assassinades pels feixistes a Mallorca després del reembarcament de l'expedició de Bayo. Ni eren prostitutes, ni era gent procedent del lumpemproletariat. Tampoc no eren aquelles “bèsties salvatges” (en paraules de Ferrari Billoch); o analfabetes arrossegades per tèrbols instints

sexuals, partidàries de l'“amor lliure”, lesbianes sense escrúpols, diables reencarnats en figura humana, com es predicà durant anys des de totes les troncs de les Illes. Eren simplement infermeres de la Creu Roja barcelonina, dones d'una gran cultura (si tenim en compte l'època: tocaven el piano), unes professionals de la sanitat, en paraules de Massot i Muntaner, “abnegades i disposades a tot per ajudar els malalts i els ferits”.

És aquesta abnegació, el romanticisme revolucionari d'una joventut que volia acabar amb les injustícies, que volia bastir un món millor per als treballadors, el que segurament impulsà les Daria i Mercè a presentar-se voluntàries demanant la inscripció en les fileres de les forces que marxaven cap a les Illes. En carta dirigida a Josep Massot i Muntaner (11-II-1998), Josep Alsina, cosí de les infermeres, creu que influí en aquesta decisió el record dels fets de la Revolució mexicana: “Alguna vegada els havia sentit fent memòria d'aquells guerrillers mexicans que havien fet la Revolució. ¿No és possible que, visquent aquella exaltació dels primers moments, es sentissin identificades amb les revolucions mexicanes i amb la seva joventut s'engresquessin per anar d'infermeres?”.

‘mai no vaig deixar de seguir la pista de les infermeres assassinades per la reacció i sempre vaig tenir la intenció de retre un homenatge als anti-feixistes del 36’

És perquè sempre he pensat que era aquest i no un altre l'esperit d'aquella generació heroica que ho donà tot per la causa de la llibertat i per l'emancipació de la humanitat, pel que vaig considerar un deure retre aquest homenatge a les cinc infermeres assassinades pel feixisme. En el fons el seu món, el món de les revolucionàries executades pel feixisme a Manacor l'any 1936, era el món del meu pare, el combatent anarcosindicalista Paulino López Sánchez, i dels meus oncles José i Juan López. Uns amb els confederals, altres amb els comunistes, combateren, ben igual que Daria i Mercè, per una societat més justa, per un món sense explotats ni explotadors. I era -i és!- aquest món el que sempre m'ha interessat servir, reconstruir, novel·lar. D'aquí neixen **Estiu de foc** (Columna Edicions, 1997) i **Núria i la glòria dels vençuts** (Pagès Editors, 2000). ■

FULL DE SOCI

Per contactar amb l'ARMHM:
C/ Sant Miquel, 26, 1B. Palma 07002
memoriademallorca@ono.es
Tel: 625 45 45 00

SOCI núm.:

Nom i cognoms del soci

Data de naixement

Adreça

Municipi

Codi postal

Correu electrònic

Telèfon

DNI

Professió

Motivació per pertànyer a l'ARMHM

 QUOTA ANUAL APORTACIÓ SOLIDÀRIA

Ingressar al compte núm.:

2100/0649/88/0200158445 de la Caixa

 Efectiu amb data i rebut per: 10 € (quota mínima) 20 € 30 € Altra: Socis d'honor

(exempts de quota)

*Lloc, data i signatura***VOLEM SER TOTES LES QUE HEM DE SER...**

totes les persones que creiem en els principis de Justícia, Veritat i Dignitat. Per això, apreciat company et volem convidar a fer un nou soci. Si coneixes algú que pugui estar interessat en unir-se a l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca.

Pots trobar el full de soci a: **www.memoriadelesilles.org**
i enviar-lo emplenat a l'adreça **memoriademallorca@ono.com**
També pots cridar al telèfon **625 45 45 00**